

An Empirical Analysis on the Economic Reflections of Trade Wars: USA-China Case

Şule Batbaylı¹

Başak Özarslan Doğan²

Araştırma Makalesi

Abstract

Barriers to international trade pose many problems. Therefore, countries resort to protectionism measures. Mutual protectionist measures can turn into trade wars over time. In this sense, the trade wars between the USA and China stand out today. Indeed, the history of US-China trade relationship is date back to old times. However, in the time, Over time, China's economy has grown rapidly due to its policies. While the USA has wanted to be the only leading power all around the world, it started to share its capital with China. So, the USA and China are both trading partners and competitors. On the other hand, the world order started to change with the 2008 global crisis. In the beginning of 2018, the protectionist attitude of the USA became clear with the application of additional tariff to some import items for own national security. Also, the Chinese economy, which has the biggest share in the import of the USA, has applied mutually to protective measures. Trade wars have begun through this retaliation. So, the economies of both countries were affected. In the study, first, protectionism and the US-China trade wars were explained. Then, the effects of the tariffs applied by the USA and China were analyzed according to the ARDL and FMOLS model. In this context, if the tariffs applied by the USA to China increase in the long term, China's economic growth decreases

Keywords

Trade Wars,
ARDL Approach
FMOLS Approach
Protectionism

Article Info

Received:
24.04.2020

Accepted:
24.11.2020

Ticaret Savaşlarının Ekonomik Yansımaları Üzerine Ampirik Bir Analiz: ABD-ÇİN Örneği

Öz

Uluslararası ticarete karşılaşılan engeller beraberinde birçok sorun ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı ülkeler korumacılık önlemlerine başvurmaktadır. Karşılıklı gerçekleştirilen korumacılık önlemleri zamanla ticaret savaşlarına dönüşebilmektedir. Bu anlamda günümüzde ABD-Çin arasındaki ticaret savaşları öne çıkmaktadır. Aslında, ABD-Çin ticaret ilişkisinin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Zamanla Çin'in ekonomisi, uyguladığı politikalar sebebiyle hızla büyümüştür. ABD tek lider güç olmak isterken sermayeyi Çin ile paylaşmaya başlamıştır. Dolayısıyla, ABD ile Çin hem ticaret ortağı hem de rakip konumundadır. Diğer yandan 2008 küresel krizi ile birlikte dünya düzeni değişmeye başlamıştır. 2018 yılının başlarında da ABD'nin kendi ulusal güvenliği için bazı ithalat kalemlerine ek gümrük tarifesi uygulaması ile korumacı tavrı belirgin olarak kendisini göstermiştir. ABD'nin ithalatında en büyük paya sahip olan Çin ekonomisi de karşılıklı olarak korumacı önlemlere başvurmuştur. Bu misilleme yoluyla ticaret savaşları başlamıştır. Böylece, her iki ülkenin de ekonomileri etkilenmiştir. Çalışmada, ilk olarak, korumacılık ve ABD-Çin ticaret savaşları anlatılmıştır. Daha sonra, ABD ve Çin'in uyguladığı tarifelerin etkisi, ARDL ve FMOLS modeline göre analiz edilmiştir. Bu bağlamda, ele alınan dönemde ABD'nin Çin'e uyguladığı tarifelerde bir artış olması Çin'in ekonomik büyümesini azaltacağı sonucu çıkmaktadır

Anahtar Kelimeler

Korumacılık,
Ticaret Savaşları
ARDL Yöntemi
FMOLS Yöntemi

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
20.04.2020

Kabul Tarihi:
24.11.2020

¹ Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, batbaylisule@gmail.com, 0000-0002-0836-9203

² Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, bozarslan@anadolu.edu.tr, 0000-0002-5126-7077

Giriş

Küreselleşen dünyada iletişim, ulaşım gibi unsurların yaygınlaşması ve kolay bulunması ekonomik anlamda ticareti küresel boyuta taşımış olduğu aşikardır. Ülkelerin uluslararası ticaret yoluyla birbirleri ile entegre olmaları ekonomik büyümeye katkı sağlamış, dış ticaret hadleri büyümüş ve istihdam seviyeleri artmıştır. Ancak bu durum bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Dış ticaret açığının ortaya çıkması/büyümesi, ülke içindeki çalışanların yerine nispi anlamda ucuz olan yabancı çalışanların istihdam edilmesi ve bu husustan doğan rekabet sonucu yurt içinde çalışan vatandaşların olumsuz etkilenmesi sorunlar arasında sayılabilmektedir. Bununla birlikte, yurt içindeki üreticilerin dampinge maruz kalması, ulusal güvenlik gibi sorunlarla da karşılaşılabilir. Yüzyıllardır ülkeler, bu sorunlara çözüm için dış ticarete korumacı bir tavra sığınmışlardır. Söz konusu tavrın boyutu ve şekli, yer yer farklılaşsa dahi günümüzde de mevcut durumunu muhafaza etmektedir. Her ülkenin kendi ekonomisini korumak için bu yola başvurması ile çift taraflı olarak korumacılık önlemleri ortaya çıkmaktadır. Bunu ülkeler birbirlerine misilleme olarak gerçekleştirdiklerinde ise ticaret savaşları meydana gelmektedir. Dünya Ticaret Örgütü, ülkelerin korumacı tavırlarına kısmen izin vermiştir. İktisat literatürlerinde, gümrük vergilerinin misillemeye dönüşmemesi durumunda ticari kazanç olabileceği düşüncesi yer almaktadır.

Günümüzde ticaret savaşları bakımından en önemli örnek olarak ABD-Çin ticaret savaşları verilebilir. Tarihi çok eskilere dayanan ABD-Çin ticaret ilişkisi, günümüzde bu iki ülkeyi hem rakip olmaya hem ticaret partneri olma ilişkisine dönüştürmüştür. Eski tarihlerde ABD'nin ithalat için pazar arayışı Çin ile bugün olan ilişkilerin temeli sayılabilmektedir. Uzun yıllardır ihracata dayalı büyüme politikası izleyen Çin ekonomisi bu sayede büyük yol kat etmiştir. Ancak, söz konusu ilerleme bugün dünyadaki ekonomik pastadan aldığı payı arttırmış olması ABD ekonomisi ve hegemonyası için olumsuzluk içermiştir. Zira, üretim ve sermaye zamanla Asya'ya doğru kaymaktadır. Özellikle 2008 küresel krizi ile birlikte Çin'in hem siyasi hem ekonomik anlamda güçlendiği açıkça gözlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, krizden sonra sermayenin yönünün değişmeye başladığı net şekilde gözlenmiştir. Bu bağlamda, 2018 yılının başlarında ABD'nin kendi ulusal güvenliğini sağlamak için bazı ithalat kalemlerine ek gümrük vergisi koyma kararı, ABD-Çin ticaret savaşlarının başlamasına ortam hazırlamıştır. 2018 yılının ilk yarısında ABD tarafından, bu korumacılık önlemlerinden ABD'nin ithalatındaki en büyük paya sahip olduğu için Çin'in etkilendiği ilan edilmiştir. Uygulanan korumacılık politikalarına karşı Çin de benzer şekilde ABD ithalatına tarifeler uygulamıştır. Gerçekleştirilen korumacı önlemler karşılıklı misilleme ile ticaret savaşına dönüşmüştür.

Ticaret savaşlarının her iki ülke içinde olumsuz yanlarının olması kaçınılmazdır. Zira başta ithalatın ticaret savaşları başlamadan önceki durumuna göre daha pahalı olması, böylece daha düşük talebin ortaya çıkması ve dolayısıyla küresel anlamda üretimin daha düşük gerçekleşmesi ile sonuçlanabilmektedir. Bu çalışma da yapılan analiz sonucunda da ABD'nin Çin'e uyguladığı tarife katsayısı arttıkça Çin'in ekonomik büyümesinin azaldığı görülmüştür.

Bu çalışmanın birinci kısmında uluslararası ticarete korumacılık eğilimi ele alınacak, ikinci kısımda ABD-Çin arasındaki ticaret savaşları incelenecektir. Çalışmanın son kısmında ise, 1992-2018 dönemi için ABD'nin Çin'e uyguladığı tarifelerin Çin ekonomik büyümesi üzerindeki olası ekonomik etkileri ARDL modeli ve FMOLS tahmincisi kullanılarak analiz edilecektir.

1. Küreselleşen Dünyada Serbest Ticaret ve Korumacılık Eğilimi

İktisatçılar tarafından, Klasik iktisadın 18. yüzyılın sonlarında başlayan ve 19. yüzyılın başlarında ortaya konan serbest ticaret görüşü, iktisadi verimliliğe ve büyümeye katkı sağladığı vurgulanmaktadır (Yurttañıkımaz, vd. 2014, s. 23). Ülkelerin uluslararası alanda serbest ticaret yoluna gitmelerinin sebebi dış ticaret hacminin artırılması ve kolaylaştırılmasıdır (Kızıltan & Sandalcılar, 2011, s. 101). Korumacılık ise kavram olarak, bir devletin kendi ülke ekonomisini diğer ülkelerin rekabetine karşı korumak için uyguladığı ekonomi ve dış ticaret politikalarıdır (Tuncer, 1994, s. 239). Serbest ticaret 18. yüzyıl sonlarında ortaya çıkmasına rağmen korumacılık olgusunun 17. yüzyıla dayandığı bazı kaynaklarda yer almaktadır. Bunun sebebi olarak ise, merkantilistlerin dış ticarete fazla verilmesi gerektiği düşüncesi gösterilebilmiştir (Tomeš ve Jandova 2006, s.1). Küreselleşen dünyada sermayenin, emeğin serbest dolaşımı ve malların korumacı (tarife ve tarife dışı) araçlarının olmadan serbest dolaşımıyla ilgili hükümler ekonominin temel uygulaması olmaktadır. Uluslararası ticarete malların ve hizmetlerin serbest dolaşım hareketi globalleşmenin ivme kazanması ile sonraki dönemlerde

finansal anlamda serbestleşmeyi ortaya çıkarmıştır. Ticaretin serbestleşmesi ve dış ticaretin açık hale gelmesinde uluslararası para sistemi önemli hale gelmiş ayrıca dünya ekonomisindeki kojenktürel dalgalanma da önem kazanmıştır (Mangır & Acet, 2014, s. 95).

Bazı ekonomistler, serbest ticaretin ülkelerin kalkınması açısından önemli role sahip olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu ekonomistler, mal ve hizmetlerin ülkeler arası serbest dolaşımının, doğal engeller (zor coğrafik şartlar ve taşımacılık masrafları gibi), kültürel engeller (dil, gelenek, görenek gibi), piyasa engelleri (tekelci uygulamalar ve sınırlandırılmış rekabet gibi), politik engeller (gümrük tarifeleri ve kotalar gibi) ve hizmet ticareti için gerçekleştirilen düzenlemeler gibi oluşacak engeller ile önünün kapatıldığını belirtmişlerdir. Böylece bu durumun her türlü korumacılık tavrı ile çelişmekte olduğu üzerinde durulmuştur. Ayrıca, korumacılığın yasallaştırılması, serbest ticareti savunanların karşı oldukları bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla korumacılık, yerli sanayilerin yanı sıra birçok kültürel norm ve değerleri koruma altına almak anlamına gelebilmektedir (Kalaycı, 2011, s. 78). Ayrıca, yerli üreticileri uluslararası ticaretteki rekabet ortamından koruyan aynı zamanda ulusal çıkarları göz önüne alan korumacılığın diğer gerekçeleri arasında şunlar sayılabilir; dış ticaret hadlerini iyi duruma getirme, yurt içinde olan emek faktörünü nispeten daha ucuz konumdaki yurt dışında olan yabancı emek faktörü rekabetine karşı korumak istenmesi, istihdamın arttırılmak istenmesi, dış ticaret açığının kapatılma düşüncesi, yavru sanayi tezi, yerli üreticileri dampinge karşı koruma düşüncesi ve ulusal güvenlik bakımından önemli olan ulusal sanayinin korunması düşüncesidir (Kaya, 2019, s. 20).

Ekonomik serbestleşme ve korumacılık tarihsel açıdan incelendiğinde dünya ekonomisindeki değişim süreci aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Mangır & Acet, 2014, s. 95, Aslan, 2007, s.5):

- 1875 - 1914 dönemi: Serbest Ticaret; altın para çağı dönemi, dış ticarete büyüme dönemi başlangıcı, ticari serbestleşme
- 1914 – 1929 - 1944 dönemi: Korumacılık; savaş dönemi, durgunluk, depresyon
- 1944 - 1970 dönemi: Serbest Ticaret; kurumsal kapitalizm dönemi, dış ticarete büyüme, ticari serbestleşme
- 1970 - 1980 dönemi: Yeni Korumacılık; Opec krizi, stagflasyon, daralma dönemi
- 1980 - 2000 dönemi: Serbest Ticaret; neoliberal politikalar, çok uluslu şirketler, ticari serbestleşme, rekabet, tarife dışı politika araçları
- 2000 - 2008 dönemi: Finansal küreselleşme
- 2008 - Günümüz, Yeni Korumacılık; Finansal Kriz, kur savaşları dönemi, ticaret savaşları dönemi (2008 küresel krizi sonrasında uygulanan gönüllü ihracat kotaları, misilleme yapılarak konan vergiler, görünmeyen ticaret kısıtlamaları, kur politikaları, hükümetin uyguladığı ve/veya desteklediği korumacılık politikaları gibi uygulamalar kur savaşlarını şiddetlendirmiş ve bu durumun devamı niteliğindeki ticaret savaşlarını desteklemiştir. Böylece, uygulanan korumacı politikalar 2008 küresel krizinin etkilerini beslemiş ve ülkelerin siyasi uyuşmazlıklarını arttırmıştır (Arslan & Sönmez, 2019, s 1761)), yeni merkantilist/ yeni korumacılık süreci.

Korumacılık olgusunu WTO çerçevesinde ele alındığında, GATT-1994 sistemi yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede, korumacılıktaki esas yöntemlerden olan ‘miktar kısıtlaması’ yasaklanmasına rağmen ülkelerin kendi ekonomilerini koruma altına almasına olanak tanınmış ve bunun için ‘miktar kısıtlamasına’ kısmen izin verilmiştir. Direk rekabetçi üretim içinde olan yerli sanayi açısından ithalatın artması tehdit ortamına yol açabilmektedir. Bundan dolayı, miktarda kısıtlama uygulanabilmektedir. WTO, özellikle stratejik sektör olan tarımsal ürün için tarife dışı engelleri kaldırmıştır. Tarife korumacılığı seviyesini sınırlandırarak yüksek tarife oranlarının önünü açmıştır. Ayrıca, tarımda, ihracat sübvansiyonları azaltılmış, iç destekler aşağı seviyeye çekilmiştir. Böylece, yasaklar tarife şeklini almış, uygulanan tarife seviyeleri ise azaltılmıştır. Söz konusu dönemde, eğitimin, teknolojinin, çevre korumasının ve kamu sağlığının geliştirilmesi için desteklere vurgu yapılmıştır. Ancak, haksız rekabetin sübvansiyonlar ile rayına oturtulamayacağı da belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, ülkelerin destekleyici politika ve tarife uygulamaları, istihdam ve üretim açısından sorun teşkil etmesi durumunda yeni görüşmeler önerebilecekleri de vurgulanmaktadır (Ertürk, 2016, s. 251-252).

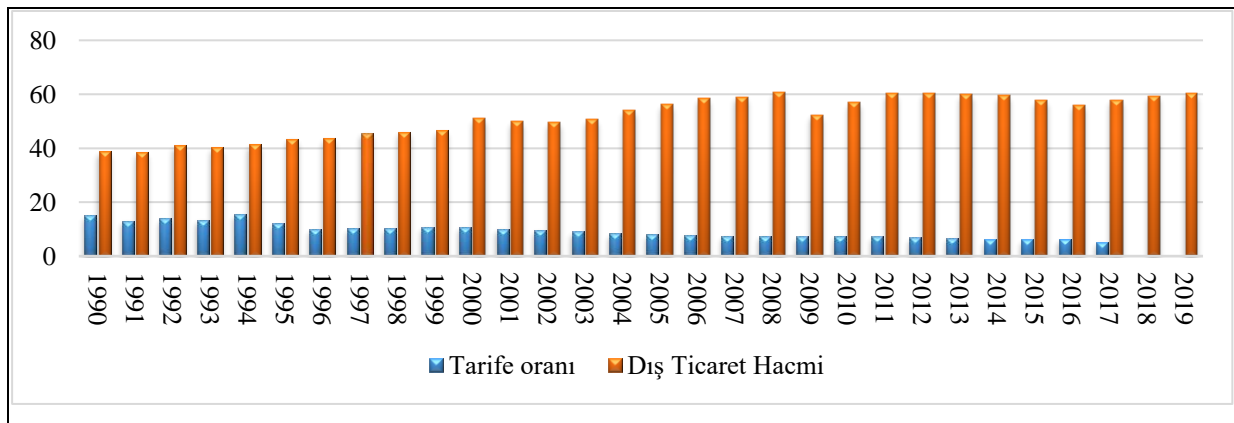
Tüm bunların ışığında, ülkelerin uyguladığı korumacılık önlemleri, kısıtlamalar, ticari liberalleşme ve serbest ticaret politikası olguları dış ticaretin temelleri arasında olduğu söylenebilmektedir (Kaya, 2019, s. 20). Ülkeler zamanla ticaretin serbestleşmesi ile birbirlerine ekonomik anlamda bağımlılıklarını arttırmıştır. Bunun yanı sıra uluslararası ticaret, ülkelerin kendi

iktisadi sorunlarını da sınır ötesine taşınmasına neden olmuştur. Küreselleşme ile beraber değişen dünyada korumacılık kavramı, gelişmekte olan ülkelere petrol krizi ve 1974-1975 yılları dönemindeki ekonomik durgunluğun sonrasında “yeni korumacılık” politikaları şeklinde anılmıştır. Geleneksel korumacılığın esas aracı niteliğinde olan gümrük tarifeleri burada yerini dış ticarete tarife dışı önlemler olarak, yerli üreticilere hükümet desteklerinin sağlandığı, ayrıca dünya ticaretinin de düzenlenmesi için gerçekleştirilen girişimlere bırakmıştır (Gençosmanoğlu, 2014, s. 76). 2008 küresel kriz döneminde de benzer şekilde bir takım korumacılık önlemleri uygulanmıştır. Küreselleşen dünyada önemli bir paya sahip olan G-20 ülkeleri dikkate alındığında korumacılıkla ilgili sözleşmeler güçlü bir tabana sahip olmadığından bu durum küresel kriz sonrasında gözden geçirilip yenilenmiştir. Daha açık bir ifade ile küresel krizin etkilerini hafifletmek için dış ticaretteki korumacılığın azaltılmasının hedeflendiği görülmektedir (Barone & Bendini, 2015, s. 5). Sorunların çözümünün bazen yetersiz kalması bazen de küreselleşmeye uyum sağlamaya çalışması ülkelerin daha fazla çaba harcamaları durumunu gerektirmiştir (European Commission, 2013-2014).

Görüldüğü üzere, tarihten beri korumacılık önlemleri çağın gerektirdiği şekilde değişerek devam etmiştir. Bu doğrultuda bazen uygulanan politikaların amacına ulaşamaması bazen de doğru tercih yapılamaması ülkelerin korumacılık ve serbest ticaret arasında hangi politikayı izleyecekleri konusunda tartışmalara sebep olabilmektedir. Korumacılığın lehine olan görüşler, ulusal güvenlik, bebek endüstriler argümanı, dampinge karşı koruma, adil ticaret veya koşulların eşitlenmesi, stratejik ticaret politikası, işsizliğin önlenmesi, dış ödemeler dengesinin iyileştirilmesi, ulusal pazar yerli malı argümanı, işgücü istismarının önlenmesi ve çevrenin korunması bakımından olumlu olacağını düşünmekteledir. Serbest ticaretin lehine olan görüşlerde ise, tüketicilerin sömürülmesi, teknolojiye geri kalma ve rekabet gücünün kaybedilmesi, rant kollama, kaynak israfı, bebek endüstrilerin büyümeyeceği görüşü, anti dampingin örtülü koruma amacı olduğu görüşü, ulusal güvenlik argümanının geçersiz olduğu görüşü, ticareti var kılan, “koşulların eşitsizliği” düşüncesi, korumacılığın işsizliği önlemeyeceği ve başka sektörlere kaydıracağı düşüncesi, ödemeler bilançosunu da iyileştirmeyeceği görüşü, misilleme ve ticaret savaşlarına yol açacağı, refah kaybı ve düşük ücret-işçi sömürsü olabileceği düşünülmektedir (Acar, 2004). Dünya ticaretinde düzenleme yapılmasına mahiyet veren bir durum da, tüm bu korumacı önlemlerin beraberinde getirdiği maliyet artışlarını dengeleme girişimidir. Bu durum ülkeleri ihtiyaç duydukları ekonomik düzenlemeye yönlendirmektedir (Yücel & Ustabaş, 2018, s. 84).

Küreselleşen dünya beraberinde ekonomik anlamda birçok değişim getirdiği görülmektedir. Grafik 1’de 1990 ile 2019 yılları arasında dünyada gerçekleşen ticaretin GSYH içindeki payı ve tüm ürünler için uygulanan tarife oranları verilmiştir. (World Bank’tan elde edilen veriler için, dış ticaret hacmi verisine, 2019 yılına kadar, tarife oranı verisine ise 2017 yılına kadar ulaşılabilir.) Dünyada 1990 yılında uygulanan tarife oranı %15,02, gerçekleşen dış ticaret hacmi %38,83; 2017 yılında uygulanan tarife oranı %5,17, gerçekleşen dış ticaret hacmi %57,86’dır. 2019 yılında ise dış ticaret hacmi %60,40 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, yaklaşık son otuz yılda GSYH içinde dış ticaret hacminin payının artmasına rağmen uygulanan tarife oranlarının gittikçe azaldığını göstermektedir. Dolayısıyla, uluslararası ticaretin son zamanlarda daha serbest hale geldiği ancak bununla birlikte korumacı politikaların tamamen vazgeçilmediği anlaşılmaktadır.

Grafik 1: Dünyada Ticaret Hacmi (GSYH %) ve Tarife Uygulamaları

Kaynak: World bank, 2020

Grafik 1 daha detaylı olarak incelendiğinde her iki gösterge birbirinin zıttı yönde hareket ettiği gözlenmektedir. Zira dünya çapında GSYH içinde ticaret hacmi artma ve uygulanan tarifelerin ise zaman içinde nispeten azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. 2008 küresel krizinin yaşandığı döneme bakıldığında, dünya genelinde ticaret hacminin GSYH içindeki payının azaldığı, ancak sonrasında toparlanma eğilimine girdiği anlaşılmaktadır. Bunun sebebi olarak, 2008 krizi öncesinde başlayan küreselleşme, dünya çapında olan uluslararası ticaret hacminde yıllık ortalama % 5'in üzerinde büyümeye sebep olduğu gösterilebilir. Ancak kriz sonrası dönemde bu artış ivmesini kaybetmiştir. Ayrıca, 2008 küresel krizi öncesinde dünyada gerçekleştirilen GSYH içinde toplam mal ticaretinin payı zirve noktasına ulaşmışken, krizle beraber yönünü aşağı doğru çevirmiştir (Tümen & Seven, 2017). Bu doğrultuda, söz konusu dönemde GSYH gibi önemli makro ekonomik göstergeler, uluslararası ticareti olumsuz etkilemiştir (Bussière, Callegari, Ghironi, Sestieri, & Yamano, 2013, s. 1). Bunun yanı sıra, Grafik 1'e göre kriz döneminde korumacılık eğiliminin istikrarını sürdürdüğü görülmektedir.

2. Ticaret Savaşları ve ABD-Çin Ekonomisi

Uluslararası ticaret ülkelerin uzmanlaşmasına, ekonomik anlamda verimliliğin artmasına olanak tanımaktadır. Ancak ülkeler belirli ticaret şartları uygulamaktadır (ithalat tarifelerini artırmak, ithalatlarının belirli bir değerini daha düşük bir ihracat değeri ile finanse etmek koşuluyla ayarlanan nominal döviz kuru gibi). Böylece ülkeler ticari anlamda korumacı davranmaktadır. Ticaret savaşları ise genellikle korumacılığa karşı öne sürülen bir argüman olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin birbirlerine ticari anlamda misilleme yapabilmelerini ifade etmektedir. Söz konusu durum gerçekleştiğinde, her iki ülke karşılıklı korumacılık önlemleri aldığında bu önlemlerin etkisi artık işe yaramayacaktır. Genel olarak ithalat tarifelerinin artırılmasının sonuçlarının olumsuz olduğu söylenebilmektedir. Zira, daha pahalı ithalat, küresel olarak daha az verimli bir üretim yapısı ve her iki ülkede de daha az toplam tüketime dönüşmektedir (Wolfgang & Mariya, 2018, s. 22, 25). Başka bir ifadeyle, uluslararası ticarete birbirleri ile ticaret yapan ülkeler korumacı politika uygularken bu durumu koruma savaşına dönüştürebilmektedir. Böylece, ticaret hacminin daralması ve dolayısıyla dünya refahının olumsuz etkilenmesi kaçınılmaz olabilmektedir. GATT bu anlamda ticaret savaşları yerine müzakereler aracılığıyla makul korumacılık prensibini vurgulamaktadır. Böylece artan ticaret hacmi ve GATT'ın nihai hedefi olan serbest dünya ticareti ve yüksek refah sağlanabilmiş olacaktır (Ertürk, 2016, s. 238). Geleneksel görüş, tarifelerde gerçekleştirilecek artıştan ticari kazanım sağlanabileceği yönünde olmasına rağmen bunun misillemeye dönüşmesi ekonomilerde olumsuzluk oluşturacağı yönündedir (Johnson, 1953, s. 142). Ancak günümüz dünyasında değişen koşullar ve teknolojinin yapısının değişmesi, korumacılık önlemlerini arttırmış ve bunun ticaret savaşlarına dönüşmesini engelleyememiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019). Bu bağlamda günümüzde Amerika Birleşik Devletleri ve Çin arasında gerçekleşen uluslararası ticarete öncelikle korumacılık önlemleri daha sonra bu durumun misilleme yapmaya dönüşmesi ile ticaret savaşlarının başlamasına ortam hazırlanmıştır.

ABD-Çin ticaret ilişkileri oldukça eski tarihe dayanmaktadır. 18. yüzyılda, İngilizlerin ABD ile ticari anlaşmayı reddetmesi üzerine ABD'nin ithalatını karşılamak amacıyla yeni pazar araması karşılıklı ticaretin temellerini oluşturmaktadır. Avrupa Çin'e ihracat yapmak isterken Çin kendisinin ihracat yapabileceği ABD'yi tercih etmiştir (Cheng, 2012). Çin, ihracatı besleyerek, ithal ikameci sanayileşmenin ekonomik kalkınmayı olumlu etkileyeceği görüşünü savunanların aksine, ihracata yönelik büyüme politikası ile ekonomisine yön vermiştir. Böylece ihracata yönelik büyüme yoluyla kalkınmayı hedeflemiştir. 1970'li yılların sonlarında ekonomik politikalarını bu perspektifte şekillendirerek, hükümet müdahalelerinin daha az olduğu serbest ticaret politikaları yolunu izlemiştir. 1978 yılında Çin iktidarında bulunan Deng Xiaoping'in, merkezi planlamalı ekonomiyi, kâr güdüsünün nispeten serbest olduğu bir piyasa ekonomisine dönüştürmüştür. Söz konusu dönemde Çin'de uygulanan yeni politikalar arasında gümrük vergilerindeki indirimler ve diğer ithalat kısıtlamalarının kaldırılması yer almıştır. İzlenen bu yol, WTO'nün nihai hedefi olan serbest ticaret ile uyumaktadır. Ancak, aynı hamleler ile ihracata dönük bir serbest ticaret politikası izleyen Güney Amerika ülkelerinin Çin gibi ekonomik anlamda yükseliş yakalayamaması, günümüzde hala tartışmalar arasında yer almaktadır. Çin'in bu hızlı yükselişi zamanla ABD ekonomisini yakalamıştır (Krugman, vd. 2012, s.265-266). Bugün, Çin ve ABD dünyada en büyük iki ekonomik güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çin'in siyasi ve ekonomik açıdan güç kazanması dünyadaki dengelerin zamanla değişmesine yol açmıştır. Özellikle 2008 krizi sonrası ekonomik ve siyasi güç düzeninin değişimi, başka bir ifadeyle, dünyanın teknoloji ve sermaye bakımından ihtiyacını karşılayan ABD'nin bu durumu başka ülkelerle paylaşmaya başlaması, üretimin dolayısıyla sermayenin Asya ve Avrupa'ya kayması, yükselen Çin ekonomisi, ABD ekonomisi

ve hegemonyasını etkilediği için ABD'yi dış ticarete daha korumacı olmaya itmiştir (Arslan & Sönmez, 2019, s. 1763). Zira, ABD'nin 'sürekli güçlenen ekonomi' politikası temelli dünya görüşü ve dünyada lider güç olma söylemi, Çin ile birlikte olumsuz yönde etkilenmeye başlamıştır (Sümer, 2008, s. 124).

Uygulanacak korumacı hamleler hem ABD ekonomisi hem de Çin ekonomisi açısından ticaret açığının artması, istihdamın azalması enflasyonun istenmeyen sonuçlarının doğması gibi makro ekonomik göstergelerde bozulmaya sebep olabilecektir (Hur, 2018, s. 399, 406). Tablo 1, ABD ve Çin'e ait önemli makro ekonomik göstergelerini sergilemektedir. Verilerin uyumunu yakalamak amacıyla 2008-2018 yılları için 10 yıllık dönem dikkate alınmıştır. İthalat fiyat indeksi içinde ihracat fiyat indeksini ifade eden dış ticaret hadlerinde ithalat fiyatlarının nispeten artması bu oranın ülkenin aleyhine olduğu anlamına gelmektedir. Dış ticaret hadlerinde aleyhte bir hareket ülke refahını olumsuz etkileyecektir (Seyidoğlu, 1999, s. 640). Bu doğrultuda, tabloda özellikle ticaret savaşlarının resmen başladığı 2018 yıl Çin de dış ticaret hadlerinde nispi azalma yaşandığı gözlenmektedir. Bunun yanı sıra ABD'ye ait GSYH verileri farklı dönemlerde değişiklik gösterse dahi Çin'de söz konusu göstergenin yüksek oluşu dikkat çekmektedir. Keza 2018 yılında bu oran nispeten düştüğü görülmektedir. İstihdam düzeyi bakımından her iki ülke karşılaştırıldığında Çin'in ABD'ye nazaran daha iyi durumda olduğu anlaşılmaktadır. Enflasyon göstergesi açısından ise söz konusu ülkeler hemen hemen aynı orana sahip oldukları söylenebilir. Tabloya göre, 2008 küresel krizinden sonra Çin'in ABD ekonomisi kadar güçlü olduğu ve her iki ülke de makro ekonomik çerçevede benzerlik gösterdiği söylenebilir.

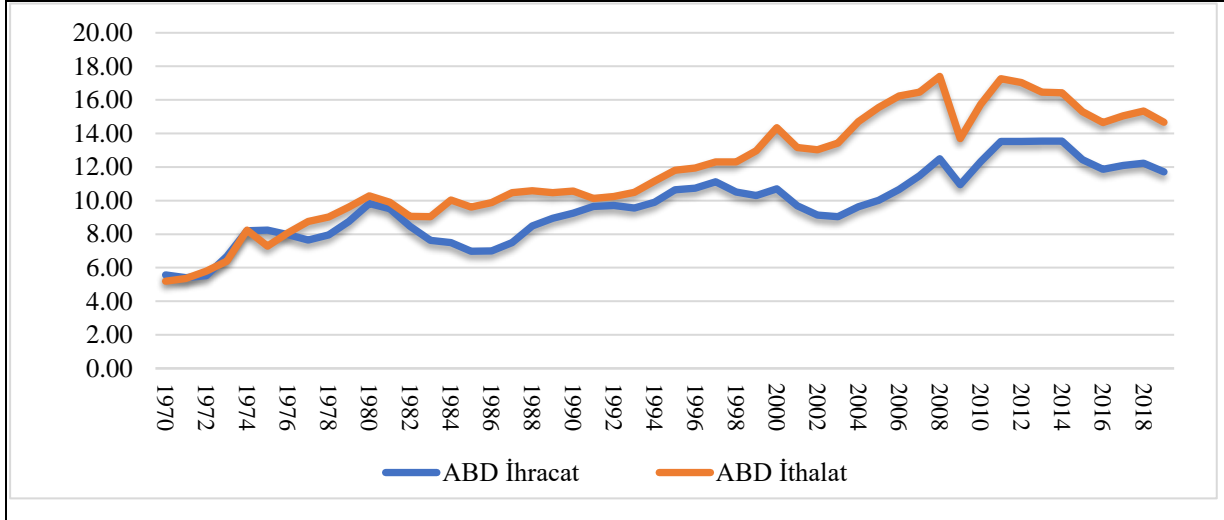
Tablo 1: ABD ve Çin Makro Ekonomik Göstergeleri

	Veriler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ABD	Dış ticaret hadleri (2000 = 100)	91,80	98,9 9	97,0 8	94,5 9	94,6 8	95,3 4	95,8 7	100,0 0	100,0 8	99,59	99,84
	GSYH (yıllık %)	-0,14	-2,54	2,56	1,55	2,25	1,84	2,45	2,88	1,57	2,22	2,93
	İstihdam (%)	62,18	59,3 2	58,4 7	58,3 7	58,5 6	58,5 8	59,0 1	59,34	59,73	60,11	60,42
	TÜFE (yıllık %)	3,84	-0,36	1,64	3,16	2,07	1,46	1,62	0,12	1,26	2,13	2,44
Çin	Dış ticaret hadleri (2000 = 100)	83,81	91,1 0	82,0 5	79,0 5	79,7 6	80,6 5	82,9 5	92,53	92,33	87,29	84,62
	GSYH (yıllık %)	9,65	9,40	10,6 4	9,55	7,86	7,77	7,30	6,91	6,74	6,76	6,57
	İstihdam (%)	71,43	70,8 9	69,1 8	68,8 9	68,7 4	68,6 1	68,4 7	68,36	68,17	67,93	67,66
	TÜFE (yıllık %)	5,93	-0,73	3,18	5,55	2,62	2,62	1,92	1,44	2,00	1,59	2,07

Kaynak: WITS ve World Bank, 2020

1970-2019 yılları için ABD'ye ait toplam mal ve hizmet ihracatının ve ithalatının GSYH'ye oranları Grafik 2'de yer almaktadır. Amerika'da dış ticaret 1970'li yıllardan itibaren yükselen trendde hareket ettiği görülmektedir. 1980'li yılların ortalarında ithalatın ihracattan daha fazla gerçekleştiği ve dolayısıyla dış ticaret açığı verdiği görülmektedir. Keza 2000'li yıllarda GSYH içinde ithalat oranları artış hızında ivme kazanmış günümüzde ise ABD ekonomisinin dış ticaret açığı verdiği görülmektedir. (ABD'de 1970 yılında ihracatı GSYH'nin %5.56'sını, ithalatı GSYH'nin %5.20'sini oluşturmaktadır. 2019 yılında ihracatı GSYH'nin %11.72, ithalatı GSYH'nin %14.67'sini oluşturmaktadır.)

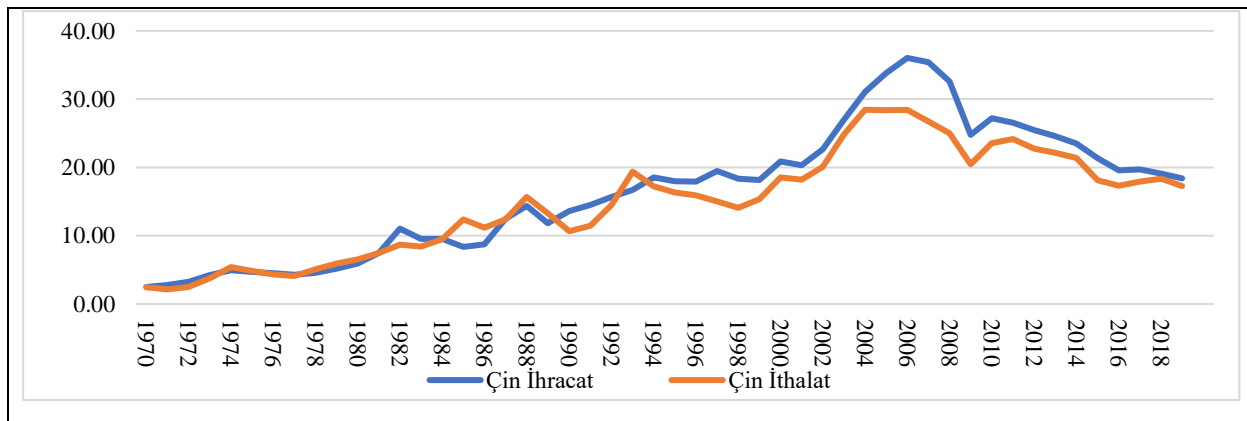
Grafik 2: ABD Mal ve Hizmet İhracatı ve İthalatı (GSYH %)

Kaynak: World Bank. 2020

1970-2019 yılları için Çin'e ait toplam mal ve hizmet ihracatının ve ithalatının GSYH'ye oranları ise Grafik 3'te verilmiştir. Çin'in dış ticaret hacminin zamanla arttığı özellikle 2000'li yıllardan sonra bu artış hızının ivme kazandığı görülmektedir. 2008 küresel krizinden sonra nispeten azalma eğilimine geçtiği tablodan anlaşılmaktadır. Günümüzde ise söz konusu göstergenin stabil olarak ilerlediğini söylemek mümkündür. Grafik genel olarak incelendiğinde Çin'de ihracatın ithalatı aştığı görülmektedir. Bu bağlamda özellikle 1994 yılından itibaren Çin ekonomisinin dış ticaret fazlası veren bir ekonomiye sahip olduğu söylenebilir. Bu durumu rakamlar ile söylemek gerekirse; 2019 yılında Çin'in mal ve hizmet ihracatı 2.641.273.365.373\$ ve mal ve hizmet ithalatı 2.476.286.917.545\$ olarak gerçekleşerek dış ticaret fazlası vermiştir. (Çin'de 1970 yılında ihracatı GSYH'nin %2.49'unu, ithalatı GSYH'nin %2.46'sını oluşturmaktadır. 2019 yılında ihracatı GSYH'nin %18.42'sini, ithalatı GSYH'nin %17.26'sını oluşturmaktadır.)

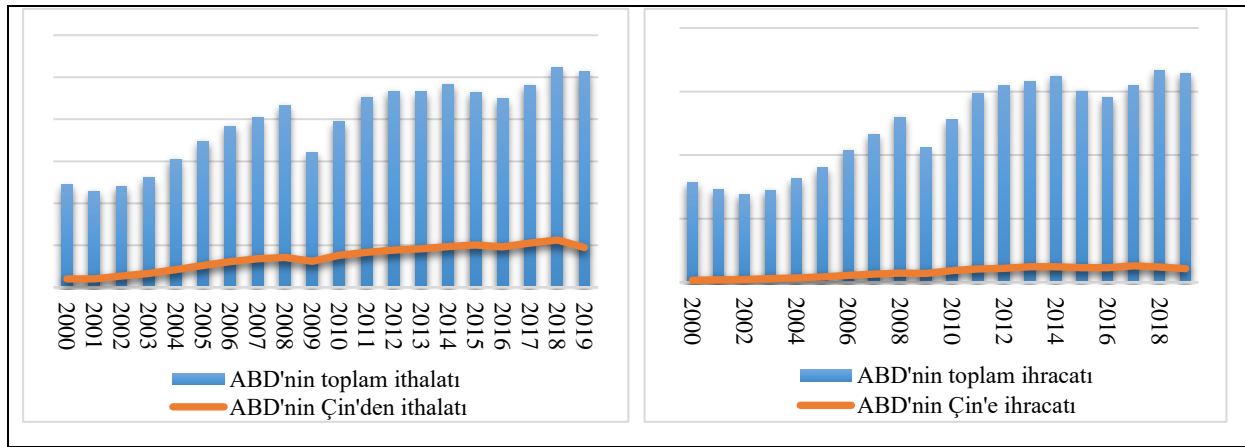
Grafik 3: Çin Mal ve Hizmet İhracatı ve İthalatı (GSYH %)

Kaynak: World Bank. 2020

Grafiklerden anlaşılacağı üzere, ABD ile Çin hem ticaret partneri hem de rakip iki ekonomi konumundadır. ABD Başkanı Donald Trump'ın göreve başlaması ile iki ülke arasındaki ticari gerginlik artmaya başlamıştır. Trump'ın Çin'e karşı eyleminin nedenlerinden biri olarak, ABD'nin Çin ile çok büyük bir ticaret açığı vermesi gösterilmiştir. ABD'nin toplam ticaret hacmini ağırlıklı olarak Çin ile gerçekleştirilen ticaret oluşturmaktadır. (Bu oran %47 civarındadır.) (Xia, vd. 2019, s. 1). Grafik 4'te 2000 yılından sonra ABD'nin toplam ithalatı - ihracatı ve Çin ile olan ticareti yer almaktadır. ABD-Çin arasındaki ticaret savaşında uygulanan hamleler çoğunlukla ürünlere ek vergi konulması şeklinde olduğu için bu grafik tüm ürünler bazında alınmıştır. Karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla birlikte verilen grafiklerden ABD'nin Çin'den ithalatının yüksek miktarda olduğu gözlenmektedir. 2008 krizinde ABD'nin dış ticareti nispeten azalma gösterse de genel olarak 2000 yılından itibaren artma eğiliminde olduğu söylenebilir. ABD'nin Çin'e ihracatı ithalatına nazaran düşük seyrettiği grafikten anlaşılmaktadır. 2019 yılında ABD'nin toplam ithalatı 2.567.492.197.103 \$ olup, toplam ihracatı 1.644.276.220.783 \$'dır, Çin'den ithalatı 472.464.913.744 \$ olup, Çin'e ihracatı 106.626.645.076 \$'dır. Bu rakamlar ABD ekonomisinin dış ticaret açığı veren bir ekonomi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, ABD bu açıklığı Çin ile olan ticaretinde de göstermektedir. (Söz konusu ihracat ve ithalat rakamları Ek Tablo'da yer almaktadır.)

Grafik 4: ABD'nin Toplam İthalat-İhracatı ve Çin ile Dış Ticareti

Kaynak: <https://comtrade.un.org/data/>, 2020.

Çok eski tarihlere dayanan ABD ve Çin arasındaki ekonomik ilişkiler, bugün Çin'in, ABD'nin ilk beş ticaret ortağı arasında yer almasına zemin hazırlamıştır (Öztürk & Altınöz, 2019, s. 60). Tablo 2'de 2019 yılına ait olan ABD'nin en çok dış ticaret gerçekleştirdiği bazı ülkelerin verilerine yer verilmiştir. İthalat açısından Çin'in diğer ülkelere kıyasla önde olduğu görülmektedir. Tablo detaylı incelendiğinde ABD ekonomisi İngiltere hariç söz konusu diğer ekonomiler karşısında dış ticaret açığı vermiştir. Ancak ABD'nin dış ticaret açığı; Kanada, Meksika, Japonya ve Almanya ekonomisi ile kıyaslandığında Çin ekonomisi ile yaklaşık 4 kat kadar daha fazla olduğu görülmektedir (365,8 milyar \$ civarında). Bu durum, ABD'nin kendi ekonomisini korumak için ticaret savaşını başlatırken Çin'i hedef almasının sebebi olarak gösterdiği neden ile örtüşmektedir.

Tablo 2: ABD'in En Çok Ticaret Yaptığı Ülkeler (2019)

Ülkeler	ABD İthalat (\$)	ABD İhracat (\$)
Çin	472,464,913,744	106,626,645,076
Meksika	361,320,937,424	256,371,086,497
Kanada	326,628,559,104	292,338,433,401
Japonya	146,974,311,374	74,650,662,375
Almanya	129,857,182,082	59,797,035,615

İngiltere	64,133,144,834	69,100,919,866
-----------	----------------	----------------

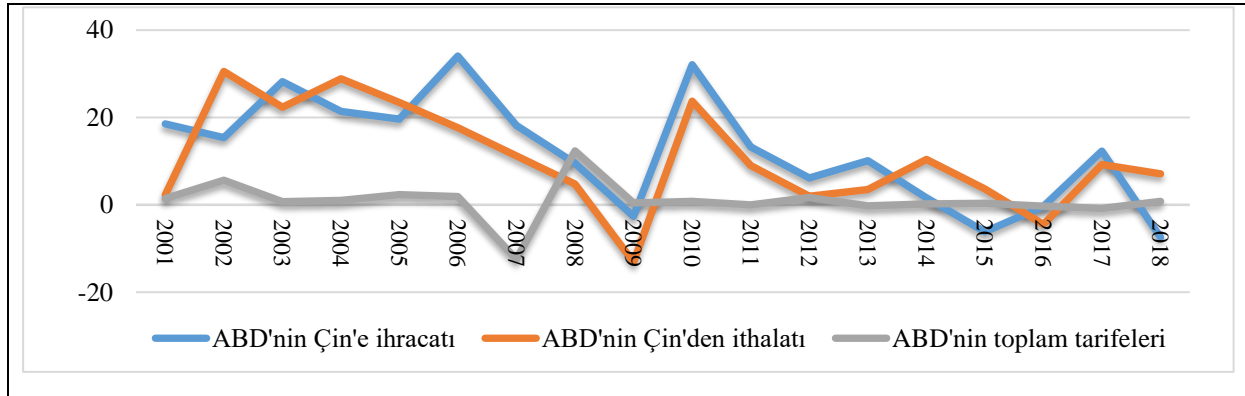
Kaynak: <https://comtrade.un.org/data/>, 2020.

ABD hükümeti, tüm bu hususlar dikkate alarak, Haziran ve Temmuz 2018'de olmak üzere sırasıyla 50 milyar \$ ve 200 milyar \$ değerindeki ithal Çin malları listesine karşı gümrük vergilerini iki kez artıracığını duyurmuştur (Xia, vd. 2019, s. 1). Bu doğrultuda, karşılıklı gerçekleştirilen ve ticaret savaşlarına yol açan bazı korumacı hamleler şöyledir; 8 Mart 2018 tarihinde ABD başkanı tarafından gerçekleştirilen ilk hamle ile ABD'nin yaptığı demir çelik ve alüminyum ithalatının bazı kalemlerine sırasıyla %25 ve %10 ek gümrük vergisi koyma kararı ilan edilmiştir. ABD hükümeti, kararı ulusal güvenliği sağlamak için aldıklarını ve ABD Ticaret Temsilciliği'nin yaptığı soruşturma ile ABD Ticaret Kanununun 1962 yılında kabul edilen 232'nci maddesine dayandığını bildirmiştir. Aynı dönemde müzakereleri devam eden Nafta'nın sonuçlanmasına kadar Kanada ve Meksika karardan ayrı tutulmuştur. Daha sonra söz konusu karardan Avrupa Topluluğu, Brezilya, Avustralya, Arjantin ve Güney Kore muaf tutulmuştur. 23 Mart 2018 tarihinde Çin'den 60 milyar dolar değerinde ithal ettiği ürünü bu soruşturmaya dahil etmiştir. 2 Nisan 2018 tarihindeki hamle ise Çin hükümetine ait olup, ABD'den ithal ettiği, taze meyve, domuz eti, kuru yemiş ve şarap gibi ürünlerin bulunduğu 3 milyar dolarlık ürüne %25 ek gümrük vergisi için soruşturma yapılacağını bildirmiştir (Aran, 2018, s. 2). ABD yönetimi, 3 Nisan 2018 tarihinde Çin'den ithal edilen 50 milyar dolarlık yaklaşık 1300 ürüne daha ilave gümrük vergisi uygulayacağını belirtmiştir (ABD Ticaret Temsilciliği, 2018). 4 Nisan 2018 tarihinde, Çin, yıllık ticarete 50 milyar dolar değerindeki 106 ABD malına %25 gümrük vergisi koymayı planladığını ilan etmiştir. Bu bağlamda, ABD'nin ihracatının %60'ını oluşturan soya fasulyesi Çin'in hedefinde olmuştur. Yetkiler, Çin'in bu hamlesinin, Amerikan soya fasulyesi üreticilerini doğrudan etkileyeceği yorumunda bulunmuşlardır (Samson, 2018). 15 Haziran 2018'de ABD hükümeti, fikri mülkiyet hakları ve teknoloji ile ilgili haksız ticaret uygulamalarına atıfta bulunarak Çin'den ithal edilen 50 milyar dolarlık mal için %25'lik bir tarife açıklamıştır. ABD, 34 milyar dolarlık Çin ithalatına Çin'e özgü olan ilk tarifeleri uygulamıştır. Çin ise, 34 milyar dolarlık ABD ithalatı tarifeleri uygulayarak misilleme yapmıştır. Böylece 6 Temmuz 2018'de ABD-Çin ticaret savaşı resmen başlamıştır (He vd., 2019, s. 579).

Genel olarak bakıldığında, politika yapımcıların karşılıklı tarife yükseltmeleri ticaret savaşına sebep olan ilk adım olarak karşımıza çıkmaktadır (Wolfgang ve Mariya, 2018, s. 25). ABD'nin ilk hamleden beri gerçekleştirdiği kararları Dünya Ticaret Örgütü'nün "korunma" kuralına uygun olduğu görüşünü belirten ABD yönetimi, ülkelerin ulusal güvenlik için veya önemli artış olan ürünlere karşı ek gümrük tarifesi koymanın ve uygulamanın mümkün olduğunu da belirtmiştir. Ayrıca benzer durum yaşayan ülkelerle istişarede bulunulmuştur. ABD'nin en büyük ithalat yaptığı ülke Çin olması nedeni ile Çin'i hedeflediği ifade edilmiştir. Zira kararların, muafiyet tanınan ülkeler haricinde ABD'nin tüm ithalatını kapsadığı belirtilmiştir. Bu nedenler doğrultusunda ABD Başkanı Trump'ın kararları bazen eleştirilere açık olmuştur; Çin'in merkantilist uygulama politikalarına karşılık verilmesi gerektiği ancak söz konusu hamlelerin ABD'deki üreticilerin maliyetlerinde artışa sebep olabileceği görüşleri açıklanmıştır (Aran, 2018, s.2,4). Ticaret savaşlarının resmen başlamasının ardından 2018 yılında gerçekleştirilen hamleler, Çin tarafında ekonomik büyümeyi nispeten yavaşlatmış, ABD'nin Çin ile dış ticaret açığına ise ivme kazandırmıştır. 2019 yılında ülkelerin korumacı önlemlerini bir araya getirmek gerekirse şu şekilde ifade edilebilir: ABD-Çin müzakereleri devam etmiştir. Bununla birlikte, Mayıs 2019 tarihinde ABD 200 milyar dolar değerinde Çin menşeli ürünlere uygulanan %10 oranındaki tarifeyi %25'e yükseltmiştir. Buna karşılık Çin, 60 milyar dolar değerindeki 5140 ABD malına, %5-25 arasında değişiklik gösteren oranlarda ek gümrük vergisi uygulayacağını duyurmuştur. Eylül 2019 tarihinde ABD, Çin'den ithal ettiği 250 milyar dolarlık %25 gümrük vergisi uygulanan ürünleri içeren, 300 milyar dolar değerinde ürüne, ek %10 gümrük vergisi uygulanacağını ilan etmiştir. 2019 yılı kapsamında karşılıklı gerçekleştirilen ticaret hamleleri her iki ekonominin de olumsuz etkilenmesine yol açtığı açıkça görülmektedir. (Bu durum Grafik 2 ve 3'te de aşağı yönlü eğimle sergilenmektedir.) Zira, ABD'nin Çin ile dış ticaret açığı nispi anlamda artmış, Çin Yuan'ı tarifeler neticesinde dolar karşısında değer kaybetmiştir. Sonuç olarak, dünyada 2019 yılının sonlarında ortaya çıkan ve 2020 Şubat tarihi ile resmileşen Covid-19 salgını uluslararası ticareti olumsuz etkilese dahi söz konusu ülkeler arasında ticaret müzakereleri devam ettiği açıkça görülmektedir (<https://www.reuters.com/>, 2019, 2020).

Grafik 5, bize hem ABD'nin Çin'den toplam ihracat gelirinin ve ABD'nin Çin'e olan toplam ithalat harcamalarının bir önceki yıla göre değişimini yüzde olarak hem de ABD'nin uyguladığı toplam tarifelerin bir önceki yıla göre değişimini yüzde olarak vermektedir. Böylece değişimlerdeki oluşacak artış azalış hızlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. (Söz konusu verilerin uyumu sağlanması amacıyla 2000-2018 yılları dikkate alınmıştır.) ABD 2000'li yılların başında Çin'den sağladığı ithalatındaki artışa hız kazandırdığı ancak, 2003 yılında ithalattaki artış devam etse dahi azalarak devam ettiği grafikte görülmektedir. 2004 yılında tekrar ithalat hacmini bir öncekine göre arttırdığı gözlenmektedir. 2004'ten 2008 küresel finans krizine kadar ABD'nin ithalatı artış hızını azalttığı gözlenmektedir. Özellikle 2008 küresel kriz döneminde ABD'nin Çin ile olan dış ticaret dengeleri incelendiğinde, dış ticaret hacmi artma eğiliminde olmasına rağmen, bu artış hızının azaldığını grafik bize göstermektedir. Krizin etkilerinden nispeten uzaklaştığı 2010 döneminde ABD'nin dış ticaret hacminin ivme kazandığı görülmektedir. Keza ABD'nin Çin'e olan ihracatı 2000'li yılların başından 2008 yılına kadar bazen azalarak da olsa artmıştır. Krizin etkilerinden sonra ABD'nin ihracatı 2010 döneminde artış kaydetmiş 2011 yılında azalış göstermiştir. ABD'nin ihracatı 2012 yılında nispeten yükselme eğiliminde olmasına rağmen, bu yükselme eğilimi düşük olduğu için bu durum, Grafik 5'te azalan trendli olarak sergilenmektedir. ABD'nin Çin'e ithalat harcaması ve Çin'den ihracat geliri 2018 yılına kadar dalgalı şekilde devam etmiş, 2018 yılında ise ABD'nin Çin ile mevcut bulunan dış ticaret açığı büyüdüğü gözlenmektedir. Ayrıca, ABD'nin uyguladığı tarifeler 2007 yılında düşüş gösterdiği için Grafik 5'te bu değişim negatif olarak kendisini göstermiştir. Kriz dönemi ve sonrasında ise ABD ekonomisi korumacı tavrına geri dönerek bunu sürdürmüştür. Nihayetinde, takip eden yıllarda uygulanan tarifelerdeki değişim kriz dönemine nazaran nispeten istikrar gösterirken bu değişim oldukça az olduğu gözlenmektedir.

Grafik 5: ABD-Çin Ticaret Değerleri ve Toplam Tarife Deđerimleri (%)

Kaynak: World Integrated Trade Solution (WITS, 2020) verileri kullanılarak düzenlenmiştir.

Bununla birlikte, Grafik 5'te, 2018 yılının ikinci yarısında resmen başlayan ticaret savaşları ile birlikte uygulanan tarifelerdeki değişimin yukarı yönlü olması bu politikaların arttığının göstergesi olduğu yorumu yapılabilir.

3.Literatür ve Ampirik Analiz

Öztürk ve Altınöz 2019 yılında, ABD'nin Çin mallarına uyguladığı ithalat tarifeleri ile Çin'in ABD'den ithal ettiği mallar üzerine uyguladığı ithalat tarifelerinin Şangay Menkul Kıymetler Borsası Kompozit Endeksi'ne etkisini araştırmışlardır. 1991- 2016 dönemi veri seti ve ARDL Sınır Testi yaklaşımı ile ele alınan çalışmada ABD tarafından uygulanan tarife oranlarındaki artışın uzun vadede Şangay hisse senedi endeksini olumsuz yönde etkilediği sonucu çıkmıştır.

Gnangnon 2017 yılında, çok taraflı ticaretin serbestleştirilmesinin iç ticaret politikalarının serbestleştirilmesinde ne ölçüde etkili olduğunu araştırmıştır. Yapılan çalışmada 1995-2014 dönemine ait 166 ülkeyi içeren bir panel veri kümesi kullanılmıştır. Analiz sonucunda ülkeler gelişme gösterdikçe çok taraflı ticaretin serbestleştirilmesi iç ticaret politikasının serbestleştirilmesi üzerinde büyük bir etkisinin olacağı yönünde sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Li vd. 2019 yılına ait yaptıkları çalışmada, ABD tarafından başlatılan ticaret koruma önlemlerinin ABD imalat sektöründeki istihdam olası etkilerini simüle etmek için bir genel denge

modeli kullanmışlardır. Çalışmalarında 2016 yılını simülasyonda karşılaştıracakları baz yıl olarak seçmişler ve 29 ülkeyi simülasyonlarına dahil etmişlerdir. Yapılan simülasyon sonucunda ABD'nin ticari koruma önlemlerini artırması ABD'nin ticari ortaklarının da aynı şekilde cevap vermesi durumunda imalat sektöründe istihdamı azaltıcı etkisinin olduğu ifade edilmiştir. Buna göre koruma önlemlerinin artması ABD'nin zararını daha da artıracığı yönünde bulgulara rastlanmaktadır.

Chunding vd. 2018 yılında yaptıkları çalışmalarında, olası Çin-ABD ticaret savaşlarının etkilerini sayısal olarak simüle etmek amacıyla çok ülkeli bir küresel genel denge modeli kullanmışlardır. Yapılan simülasyon sonuçlarına göre ABD Çin'e tek taraflı yaptırım önlemleri altında kazanabileceği fakat Çin'in misilleme önlemleri alması durumunda ABD'nin kaybedeceği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra Çin ve ABD arasındaki ticaret savaşları, özellikle GSYİH ve imalat istihdamında, çoğu ülkeye ve dünyaya zarar vereceği yapılan simülasyon neticesinde ifade edilmiştir.

Bouet ve Laborde 2017 yılına ait yayınladıkları çalışmalarında, yükselen korumacı söylemler bağlamında ABD ticaret politikalarındaki bir değişikliğin başlattığı ticaret savaşlarının potansiyel etkisini araştırmaktadır. Çalışma ABD ve Çin, Meksika ve ABD, ABD ve hem Çin hem de Meksika arasındaki 3 potansiyel ticaret savaşının 18 senaryo ile değerlendirilerek çok ülkeli ve çok sektörlü bir model yardımı ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda geliştirilen senaryolara göre ABD'de gelir ve refah artışına neden olmadığı, Çin'de refah kayıplarının nispeten küçük olduğu ve Meksika'da ise refah kayıplarının nispeten daha büyük olduğu ifade edilmiştir.

Chen vd. 2019 yılında, ticaret savaşlarının teknoloji ve verimlilik üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında dinamik bir Kuzey- Güney ticaret modeli oluşturmuşlardır. Bu bağlamda ülkeleri yüksek gelirli ve düşük gelirli olmak üzere iki kategoriye ayırmışlardır. Yapılan analiz sonuçlarına göre söz konusu ülkelerde ticaret savaşları, teknoloji ve üretkenliğin yanı sıra tüketim ve katma değer oranlarında da artışlara yol açmaktadır.

Wallin ve Aström 2018 yılında, tarife ve kotaların ABD'nin GSYİH rakamları üzerindeki etkisinin pozitif mi negatif mi olduğunu çalışmalarında araştırmışlardır. Bu araştırma dahilinde 1928 - 2010 dönemi ele alınmış olup yıllık veri kullanılmıştır. Bu bağlamda yapılan analiz sonucunda tarife ve kotalar, ABD refahı üzerinde pozitif bir etki yaratmaktadır.

4. Veri Seti ve Ekonometrik Metodoloji

Bu çalışmada 1992-2018 dönemi için yıllık veri kullanılmış olup Tablo 3'teki değişkenler kullanılarak ABD'nin Çin'e uyguladığı tarifenin Çin ekonomik büyümesi üzerindeki olası ekonomik etkilerini belirlemek için ARDL yöntemi ve FMOLS tahmincisi kullanılmıştır. Bu kapsamda analizde kullanılan değişkenler ve ampirik model aşağıda belirtilmiştir:

$$CEG = \beta_0 + \beta_1 USTRF + \beta_2 CTRF + \beta_3 CRER + \beta_4 CINF + u_t \quad (1)$$

Tablo 3: Modele Ait Değişkenler

Değişkenler	Değişkenlerin Tanımı	Kaynak
CEG	ÇİN büyüme oranı	Dünya Bankası
USTRF	ABD'nin Çin'e uyguladığı tarife	World Integrated Database
CTRF	Çin'in ABD'ye uyguladığı tarife	World Integrated Database
CRER	Çin Reel Döviz Kuru	Dünya Bankası
CINF	Çin Enflasyon Oranı	Dünya Bankası

1 numaralı denklemde yer alan t indisi modelde yer alan verilerin zaman serisi olduklarını, β_0 sabit terimi, $\beta_{1,2,3,4}$ modele ait bağımsız değişkenlerin katsayılarını ifade etmektedir. u_t ise modelin hata terimini ifade etmektedir.

Son yıllarda makroekonomik değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkilerin test edilmesinde kullanılan model Pesaran ve Shin (1999) ve Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen ARDL Sınır Testi modelidir (Erdoğan vd., 2018: 8). ARDL sınır testi modeli, diğer sınır testleri ile karşılaştırıldığında çeşitli avantajlar ortaya koymaktadır. Bunlardan ilki; analizde kullanılan değişkenlerin aynı derecede durağan olmasının gerekmemesidir. Yani analizde kullanılan değişkenlerin düzeyde (0) durağan veya birinci (I) dereceden durağan olmasına bakılmaksızın modelin test edilme imkanı vardır (Pesaran vd., 2001: 290; Pamuk ve Bektaş, 2014: 82). Bir diğer avantaj; Unrestricted Error Correction Model (UECM) kullanıldığı için istatistik açıdan Engle- Granger'dan daha anlamlı sonuçlar ortaya koymasındır (Narayan ve Narayan, 2005: 429). ARDL modelinin son avantajı ise; gözlem sayısının sınırlı olduğu çalışmalarda yine Engle- Granger'a kıyasla daha güvenilir tahminler ortaya çıkarmasıdır (Narayan ve Smyth, 2005: 103). Diğer taraftan, değişkenlerin uzun dönemli ilişkilerinin belirlenmesinde kullanılan geleneksel eşbütünlüşme yöntemleri yerini, Hansen ve Phillips (1990) tarafından geliştirilen FMOLS gibi otokorelasyon ve içsellik sorunundan dolayı katsayıların yorumlanmasına engel olan sorunları ortadan kaldıran modellere bırakmıştır. Bu bağlamda FMOLS yöntemi Phillip ve Hansen tarafından 1990 yılında değişkenler arasında eşbütünlüşme ilişkisinin varlığından kaynaklanan otokorelasyon ve içsellik problemlerini göz önünde bulundurarak geliştirilmiştir (Cicioğlu vd. 2018:1555). FMOLS modeli normal dağılıma sahip bir model olup, tahminleri tutarlı ve sapmasızlık özelliği göstermektedir (Phillips ve Hansen, 1990:120).

ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşlarının olası ekonomik etkilerinin analiz edildiği çalışmada değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığını test etmek için ARDL modeli kullanılmış olup, çalışmada kullanılan değişkenlerin uzun dönemli ilişkilerine ait katsayılar FMOLS (Tam Düzeltilmiş En Küçük Kareler Yöntemi) modeli yardımı ile tahmin edilmiştir. Bu kapsamda bu çalışmada ele alınan ARDL denklemi aşağıda ifade edildiği gibidir:

$$\begin{aligned} \Delta CEG = & \beta_0 + \sum_{i=1}^p \beta_1 \Delta CEG_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_2 \Delta LUSTRF_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_3 \Delta LC TRF_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_4 \Delta LCRER_{t-p} \\ & + \sum_{i=1}^p \beta_5 CINF_{t-p} + \beta_6 CEG_{t-1} + \beta_7 LUSTRF_{t-1} + \beta_8 LC TRF_{t-1} + \beta_9 LCRER_{t-1} \\ & + \beta_{10} CINF_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2) \end{aligned}$$

Yukarıda belirtilen ve 2 numaralı denklemde yer alan Δ terimi değişkenlerin birinci farklarını ifade ederken, β_0 eğim katsayısıdır. Bunun yanı sıra $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$ değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişkiyi ve $\beta_5, \beta_6, \beta_7, \beta_8$ ise değişkenlerin uzun dönemli dinamiklerini ifade etmektedir. Değişkenler arasında eşbütünlüşme ilişkisini analiz etmeden önce uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesi gerekmektedir. Uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesinden sonra değişkenlere ait uzun dönemli ilişki aşağıdaki sıfır hipotezi kullanılarak F- sınır testi aracılığıyla araştırılmaktadır.

$$H_1: \beta_6 = \beta_7 = \beta_8 = \beta_9 = \beta_{10} = 0$$

$$H_1: \beta_6 \neq \beta_7 \neq \beta_8 \neq \beta_9 \neq \beta_{10} \neq 0$$

Yukarıda ifade edilen hipoteze göre elde edilen F istatistik değerinin Pesaran vd. (2001) tarafından hesaplanan kritik değerler ile karşılaştırılması gerekmektedir. Buna göre hesaplanan F değerinin kritik alt değerinin altında olması değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin olmadığını gösterirken, kritik değer üzerinde olması değişkenler arasında eşbütünlüşme ilişkisinin varlığını ifade etmektedir.

$$\Delta CEG = \beta_0 + \sum_{i=1}^p \beta_{1i} \Delta CEG_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_{2i} \Delta LUSTRF_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_{3i} \Delta LC TRF_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_{4i} \Delta LCRER_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_{5i} CINF_{t-p} + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$\Delta CEG = \beta_0 + \sum_{i=1}^p \beta_{1i} CEG_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_{2i} \Delta LUSTRF_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_{3i} \Delta LCTRF_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_{4i} \Delta LCRER_{t-p} + \sum_{i=1}^p \beta_{5i} CINF_{t-p} + \beta_6 ECT_{t-1} \quad (4)$$

2 no'lu eşitlik yardımıyla hesaplanan F istatistik değerine göre değişkenler arasında eşbütünlük ilişkisi elde edildikten sonra sırasıyla 3 ve 4 numaralı eşitlikler tahmin edilmektedir. 3 no'lu denklem değişkenlerin uzun dönem katsayılarına ilişkin olup, 4 no'lu denklem ise kısa döneme ilişkin katsayıları ifade eden ARDL Hata Düzeltme modelini ifade etmektedir. 4 no'lu denklemde yer alan ECT_{t-1} hata düzeltme terimi olup değerinin 0 ile -1 arasında yer alması ve istatistiki olarak anlamlı olması gerekmektedir. Bu değer belirlenen aralıkta ve istatistiki olarak anlamlı olması hata düzeltme modelinin çalıştığını ve bağımsız değişkenler sebebiyle ortaya çıkan şokların bir dönem sonunda ne kadarının istikrarlı olarak giderildiğini göstermektedir.

FMOLS metodu da, ARDL metoduna benzer şekilde küçük örneklem grubu için güvenilir sonuçlar tahmin etmede başarılıdır. FMOLS metodu stokastik süreçler ve eşbütünlük denklemleri arasında oluşan uzun dönemli korelasyondan dolayı ortaya çıkan sorunların giderilmesi için, hata terimlerinin kovaryans matrisini kullanmaktadır (Erdogan vd., 2018: 9). FMOLS Modeline ait denklem sistemi aşağıda ifade edilmektedir:

$$y_t = \beta' x_t + u_{1t} = \theta' z_t + u_{1t} \quad (5)$$

$$\Delta x_t = u_{2t}$$

5 numaralı denklem fonksiyonunun merkezi limit teoremine uyum sağladığı varsayılmakta ve otokorelasyon ve içsellikten kaynaklanan problemler düzeltilmektedir.

5. Ampirik Bulgular

Çalışmada ilk olarak zaman serileri ile yapılan analizlerde güvenilir ve tutarlı sonuçlar ortaya koyması amacıyla değişkenlerin durağanlığının belirlenmesi gerekmektedir. Zaman serilerinde durağanlık büyük önem arz etmektedir. Çünkü iktisadi zaman serileri mevsimsel etkiler, konjonktürel dalgalanmalar ve trend gibi faktörlerden kaynaklanan sebeplerden dolayı durağan değildirler (Nelson ve Plosser, 1982). Analizde kullanılacak zaman serilerinin durağan olmaması ise sahte regresyon soruna yol açarak güvenilirlikten uzak sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda zaman serisi analizlerinde ilk önce çeşitli birim kök testleri kullanılarak serilerin durağan olup olmadığı belirlenmektedir. Çalışmada serilerin durağan olup olmadıkları ADF (1979) ve Phillips- Perron (1988) birim kök testleri ile analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin birim kök test sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4: ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	ADF	PP
CEG	-2.45	-2.61
ΔCEG	-5.79*	-5.84*
LUSTRF	-0.93	-0.74
$\Delta LUSTRF$	-5.17*	-5.60*
LCTRF	-1.24	-1.22
$\Delta LCTRF$	-4.83*	-5.45*
LCRER	-2.25	-2.54

Δ LCRER	-5.53*	-5.56*
CINF	-5.18*	-1.64*

Not: * işareti ADF ve PP Birim Kök testleri için H_0 hipotezinin %1 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir.

Tablo 4'te belirtilen birim kök test istatistiklerine göre EG, USTRF, CTRF ve CRER değişkenleri düzeyde durağan olmayıp birinci farklarında durağanlaştıkları görülürken, CINF değişkeninin ise düzeyde durağan olduğu görülmektedir. Dolayısıyla değişkenlerin durağanlık dereceleri I(1) ve I(0) olarak ele alınmaktadır.

Tablo 5: Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Test İstatistiği	Yapısal Kırılma Tarihi
CEG	-4.33	2003
Δ CEG	-8.44*	2007
LUSTRF	-3.98	1994
Δ LUSTRF	-6.14	1995
LCTRF	-2.65	2011
Δ LCTRF	-6.55*	2001
LCRER	-3.96	2012
Δ LCRER	-5.93*	1996
CINF	-5.345*	2009

Not: * işareti Yapısal Kırılma Birim Kök testleri için H_0 hipotezinin %1 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir.

Çalışmada yapısal kırılmanın varlığı ise yapısal kırılmalı birim kök testi ile araştırılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir. Tablo 5'te çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin oluşturulan test istatistikleri ve elde edilen kırılma yılları yer almaktadır. Tablo 5'te belirtilen yapısal kırılmalı birim kök test istatistiklerine göre EG, USTRF, CTRF ve CRER değişkenleri düzeyde durağan olmayıp birinci farklarında durağanlaştıkları görülürken, CINF değişkeninin ise düzeyde durağan olduğu görülmektedir. Dolayısıyla değişkenlerin durağanlık dereceleri yapısal kırılmalı birim kök test istatistikleri sonuçlarına göre de I(1) ve I(0) olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin tespiti için Eşbütünleşme Testi yapılmıştır.

Tablo 6: Eşbütünleşme Test Sonuçları

K	F-istatistiği	Alt Sınır (%5)	Üst Sınır (%5)
5	9.24	2.56	3.49

Tablo 6'ya göre kritik değerler %5 anlamlılık düzeyinde üst sınır için 3.49 olup, alt sınır için 2.56'dır. Hesaplanmış olan F-istatistik değeri ise kritik alt ve üst değerlerden büyüktür. Bundan dolayı değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin varlığı kabul edilmektedir. Eşbütünleşme ilişkisinin tahmin edilmesinden sonra uygun gecikme değerleri belirlenerek hesaplanan Kısa Dönem ARDL hata düzeltme sonuçları Tablo 7'de ifade edilmektedir.

Tablo 7: Kısa Dönem ARDL Sonuçları ve Hata Düzeltme Modeli

Değişkenler	Katsayı	T istatistiği	Olasılık Değeri
$\Delta LCEG (-1)$	-0.6659	-3.3682	0.0029
$\Delta LUSTRF$	5.40	2.7104	0.0131
$\Delta LCTRF$	-3.2317	-2.8409	0.0098
$\Delta LCRER$	-7.5786	-2.8051	0.0106
$\Delta CINF$	-0.0547	-0.7440	0.4651
ECM(-1)	-0.6659	-5.4202	0.0000

Tablo 7’de ifade edilen Hata Düzeltme Modeli (ECM) çalışmaktadır ve aynı zamanda kısa dönemli dinamikleri ifade etmektedir. Kısa dönemde meydana gelen şokların %66.59’u bir dönem içerisinde telafi edilmekte ve sistem uzun dönemde tekrar dengeye gelebilmektedir.

ABD’nin Çin’e uyguladığı tarifelerin analizde kullanılan diğer değişkenlerle beraber Çin’in ekonomik büyümesi üzerindeki etkilerinin araştırıldığı çalışmada uzun dönemli bir nedensellik ilişkisinin varlığı FMOLS yöntemi ile ele alınmıştır. Bu anlamda Tablo 8, FMOLS yöntemi ile elde edilen sonuçları ortaya koymaktadır.

Tablo 8: FMOLS Tahmincisi Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	T İstatistiği	Olasılık değerleri
$\Delta LUSTRF$	-4.8193	1.3689	-3.5204	0.0020*
$\Delta LCTRF$	0.0357	0.5800	0.0616	0.9514
$\Delta LCRER$	-12.0221	1.5487	-7.7624	0.0000*
CINF	-0.1219	0.0183	-6.6383	0.0000*

Not: * ifadesi %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 8’de de görüldüğü üzere FMOLS modeline göre uzun dönemde ABD’nin Çin’e uyguladığı tarifedeki 1 birimlik artış Çin’in ekonomik büyümesini 4.8193 oranında azaltmakta, Çin’de reel döviz kurunda meydana gelen 1 birimlik artış Çin ekonomik büyümesini 12.0221 oranında azaltmakta ve yine Çin enflasyon oranındaki 1 birimlik artış ekonomik büyümeyi 0.1219 oranında azaltmaktadır. Bunun yanı sıra Çin’in ABD’ye uyguladığı tarife katsayısı istatistiki olarak anlamsız çıktığı için yorumlanmamıştır.

Yapılan çalışmada otokorelasyon ve değişen varyansın yanında modelin istikrarına ilişkin testler yapılmış olup test sonuçları Tablo 9 ve Grafik 5 belirtilmektedir.

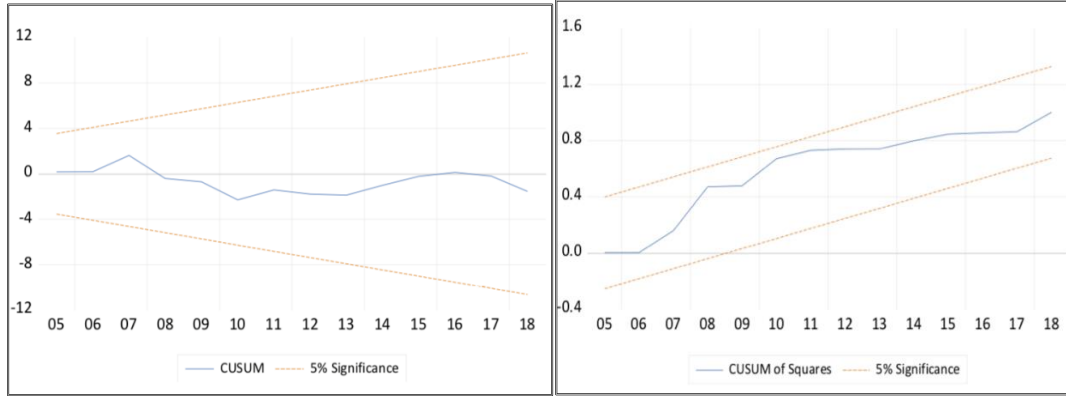
Tablo 9: Tamsal Test İstatistikleri

R ²	0.52
Log likelihood	-40.53
Breusch- Godfrey LM Testi	3.09 (0.102)
F istatistiği	4.14(0.00)
ARCH Testi	0.13 (0.718)

AIC	3.07
SIC	3.12

Tablo 9’da ifade edilen test sonuçlarına göre R^2 ile modelin açıklama gücünün 0.52 olduğu, Breusch-Godfrey LM testi sonucu otokorelasyon sorunu olmadığı ve ARCH testi sonucunda değişen varyans sorununun olmadığı görülmektedir.

Grafik 5: CUSUM ve CUSUM of Squares Testi

Modelin istikrarını açıklamak için yapılan ve ele alınan dönemde yapısal kırılmanın olup olmadığını araştırdığı CUSUM ve CUSUM of Squares testlerine göre değişkenlerde ele alınan dönemler arasında herhangi bir yapısal kırılmanın olmadığı ve modelin istikrarlı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

ABD-Çin ticaret ilişkisi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Çin uzun yıllardır ihracat yaparak kalkınma politikasını izlemiştir. Bu doğrultuda ABD’nin ithalatının büyük kısmını Çin oluşturmaktadır. 2008 küresel krizi ile birlikte Çin’in hızlı büyüme kat etmesi göz önüne çıkmaya başladığı söylenebilir. Zira ABD dünya üzerinde en güçlü ekonomik güç iken bunu Avrupa ve Asya ile paylaşmaya başlamıştır. Bu hususta ise, özellikle üretimin Çin’e kaymaya başlaması sermayenin nispeten Çin’e doğru aktığı anlamına yol açtığı açıkça görülmektedir. Bugün söz konusu ülkeler dünyada iki güçlü ekonomi konumundadır. 2018 yılında Donald Trump yönetimindeki ABD kendi ulusal güvenliğini koruma altına almak için dış ticarete korumacı politikalar izlemeye başlamıştır. WTO ülkelerin korumacı tavır içinde olmalarına kısmen de olsa izin vermiştir. Zira, iktisat literatüründe, dış ticarete uygulanan gümrük vergisinin nispeten ticari kazanç sağladığı yer almaktadır. Sonuç olarak, ABD tarafından 2018 yılının ilk çeyreğinde bazı ithalat kalemlerine ek gümrük tarifesi koyması sonucu başlatılan korumacı tavır ve Çin’in de kendi ekonomisini korumak amacıyla önlemler alması sonucunda ticaret savaşları resmen ortaya çıkmıştır. Böylece, karşılıklı uygulanan korumacı politikalar misilleme sonucunda ticaret savaşlarına dönüşmüştür. Ticaret savaşlarının ilgili ülke ekonomileri üzerinde yük oluşturduğu ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği birçok çalışmada vurgulanmıştır. Özellikle en çok uygulanan korumacı tavır olan gümrük tarifelerinin arttırılması ithalatın daha pahalı hale gelmesine yol açmaktadır. Bu durum ise ithal edilen ürünlerin fiyatına yansımakta ve dolayısıyla tüketimi azalmaktadır. Böylece üretim kanadı olumsuz etkilenmekte ve ekonomik büyüme de dezavantajlı duruma geçmektedir. Yapılan çalışmalar ticaret savaşının imalat sanayine yansması vasıtasıyla istihdamında olumsuz etkileneceğini ortaya koymuştur. Ayrıca bu durum ülkelerin refah artışlarını da engellemektedir.

Bu kapsamda çalışmada, ABD-Çin arasındaki ticaret savaşlarının ekonomik yansımaları analiz edilmiştir. Bu sebeple 1992-2018 dönemi için Çin büyüme oranı, ABD’nin Çin’e uyguladığı tarife, Çin’in ABD’ye uyguladığı tarife, Çin reel döviz kuru, Çin enflasyon oranı verileri yıllık olarak analize konu edilmiştir. Analizde, ABD’nin Çin’e uyguladığı tarifenin Çin ekonomik büyümesi üzerindeki olası ekonomik etkilerinin uzun dönemde ilişkisi belirlemek için eşbütünleşme analizi yapılmıştır. Eşbütünleşme ilişkisinin varlığının test edilmesinden sonra kısa dönemli ilişki için ARDL hata düzeltme metodu ve uzun dönemli ilişkinin belirlenmesi için ise FMOLS tahmincisinden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre uzun dönemde ABD’nin Çin’e uyguladığı tarifedeki 1 birimlik artış Çin’in

ekonomik büyümesini 4.8193 oranında azalttığı sonucunu ortaya çıkartmıştır. Bunun yanı sıra Çin'de reel döviz kurunda meydana gelen 1 birimlik artış Çin ekonomik büyümesini 12.0221 oranında azaltmakta ve yine Çin enflasyon oranındaki 1 birimlik artış ekonomik büyümeyi 0.1219 oranında azaltmaktadır. Çalışmada Çin'in ABD'ye uyguladığı tarife katsayısı istatistiki olarak anlamsız çıktığı için yorumlanmamıştır. Bu çalışma da elde edilen bulgular; ticaret savaşlarının ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği tezini destekler niteliktedir.

Kaynakça

- ABD Ticaret Temsilciliği. (2018, Nisan 04). Şubat 10, 2020 tarihinde <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/april/under-section-301-action-ustr>.
- Acar, M. (2004). Liberal Düşünce Topluluğu. 02 28, 2020 tarihinde İktisadın Ezeli Sorunsalı: Serbest Ticaret mi, Korumacılık mı?: <http://www.liberal.org.tr/sayfa/iktisadin-ezeli-sorunsali-serbest-ticaret-mi-korumacilik-mi-mustafa-acar,165.php>
- Aran, B. (2018). "ABD, Çin, Ticaret Savaşları ve Türkiye". "Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı", s. 1-6.
- Arslan, C. B., & Sönmez, E. Y. (2019). "Uluslararası Ticarete Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları". *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal)*, Vol:5, Issue:32, pp. 1756-1764.
- Aslan, N. (2005). Dünya Ekonomisinde Gelişmeler: Küreselleşme. O. Küçükahmetoğlu, H. Çeştepe, & Ş. Tüylüoğlu içinde, Ekonomik Entegrasyon Küresel ve Bölgesel Yaklaşım (s. 5-6). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Auboin, M. (2009). Restoring Trade Finance: What the G-20 Can Do? CEPR.
- Bahar, O. (2006). "Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi: VAR Analizi Yaklaşımı". "Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi İİBF" Cilt:13, Sayı:2., s. 137-150.
- Bakanlığı, T. (2019, 08 29). T.C. Ticaret Bakanlığı. 02 25, 2020 tarihinde <https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-ruhsar-pekcan-ihracat-ana-planini-acikladi> adresinden alındı
- Barone, B., & Bendini, R. (2015). Protectionism in the G 20. Directorate-General for External Policies, European Parliament., s. 1-41.
- Bouët, A., & Laborde, D. (2017). Trade wars with emerging countries in the 21st century. IFPRI Discussion Paper 01669US. Retrieved from https://www.parisschoolofeconomics.eu/docs/koenig-pamina/article_us_tradewars_bouet_laborde_2017.pdf
- Bussière, M., Callegari, G., Ghironi, F., Sestieri, G., & Yamano, N. (2013). Estimating Trade Elasticities: Demand Composition And The Trade Collapsa of 2008-09. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 118-151.
- Cheng, D. (2012, 10 11). "The Complicated History of U.S. Relations with China", Trade, Faith, and Freedom: The Foundations of U.S. Relations with China. The Heritage Foundation: <https://www.heritage.org/asia/report/the-complicated-history-us-relations-china> (Erişim Tarihi:22.11.2020)
- Chunding, L., Chuantian, H. ve Chuangwei, L. (2018). Economic Impacts of the Possible China–US Trade War, *Emerging Markets Finance and Trade*, 54:7, 1557-1577
- Cicioğlu, Ş., Eraslan, B., & Torun, P. The factors that influence gold prices of Turkey.
- Commission, E. (2013-2014). 11th Report On Potentially Trade-Restrictive Measures. European Commission.
- Çolak, Ö. F. (2017). Ekonomide Masallar Gerçekler. Ankara: Elif Yayınevi.
- Demiral, M., & Bal, H. (2015). Ticaret Performansı Ölçümlerine Çok Boyutlu Bir Yaklaşım: Seçilmiş Ülke ve Sektörlere İlişkin Karşılaştırmalı Analiz. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 118, 115-133.

- Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American statistical association*, 74(366a), 427-431.
- Engle, R. F., & Granger, C. W. (1987). "Cointegration and Error Correction: Representation, Estimation and Testing", *Econometrica*, Vol 50". *Econometrica*, ss. 987–1007.
- Erdoğan, L., Tiryaki, A., & Ceylan, R. (2018). Türkiye'de Uzun Dönem Ekonomik Büyümenin Belirleyicilerinin ARDL, FMOLS, DOLS ve CCR Yöntemleriyle Tahmini. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36(4), 39-57.
- Ertürk, E. (2016). "Uluslararası İktisat Teori ve Politika" 4. Baskı. Bursa: Medyay Kitabevi.
- Gnangnon, S. K. (2017). The impact of multilateral trade liberalisation on economic development: Some empirical evidence. *Economic Affairs*, 37(3), 397-410.
- Gençosmanoğlu, Ö. T. (2014). Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Engeller ve Kullanım Kısıtları: Türkiye Örneği. Doktora Tezi. Ankara.
- He, R., Zhu, D., Chen, X., Cao, Y., Chen, Y., & Wang", X. (2019). "How the trade barrier changes environmental costs of agricultural production: An implication derived from China's demand for soybean caused by the US-China trade war". *Journal of Cleaner Production*, s.578-588.
- Hur, N. (2018). "Historical and Strategic Concern over the US-China Trade War: Will They Be within the WTO?". *Journal of East Asia and International Law*, s. 393-411.
- Johnson, H. G. (1953). "Optimum Tariffs and Retaliation". *Review of Economic Studies*, 21, pp. 142-153.
- Kalaycı, İ. (2011). 2008 Küresel Finans Krizi Sonrasında Dış Ticarete Korumacılık: Paradigma Kayması (mı?). *Maliye Dergisi*, s. 76-104.
- Kaya, M. (2019). "ABD-Çin Ticaret savaşları ve Türkiye". *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*", s. 18-30.
- Kızıltan, A., & Sandalcılar, A. R. (2011). Türkiye'nin Dış Ticaretinde Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (ECO) Yeri ve Önemi. *Avrasya Etütleri.*, 99-122.
- Krugman, P. R., Obstfeld, M., & Melitz, M. J. (2012). *International Economics Theory & Policy*, Ninth Edition. New York: Pearson Education, www.pearsonhighered.com.
- Mangır, F., & Acet, H. (2014). Serbest Ticaret ve Korumacılık, Avrupa Birliği'nde Malların Serbest Dolaşımı ve Türkiye'nin Uyumu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 93-108.
- Narayan, P. K. ve S. Narayan (2005). Estimating Income and Price Elasticities of Imports for Fiji in a Cointegration Framework, *Economic Modelling*, C: 22, 423-438.
- Narayan, P. K. ve R. Smyth (2005). Trade Liberalization and Economic Growth in Fiji An Empirical Assessment Using the ARDL Approach, *Journal of The Asia Pacific Economy*, C: 10, No: 1, 96-115.
- Nelson, C. R., & Plosser, C. R. (1982). Trends and random walks in macroeconomic time series: some evidence and implications. *Journal of monetary economics*, 10(2), 139-162.
- Öz, S. (2009). Kriz ve korumacılık: Tarih tekerrür edecek mi? TÜSİAD-KOÇ UNIVERSITY ECONOMIC RESEARCH FORUM.
- Öztürk, S., & Altınöz, B. (2019). "The Effect Of Us-China Trade Wars On Shanghai Stock Exchange Composite Index". *Kocatepe İİBF Dergisi*, s. 59-69.
- Pamuk, M., ve H. Bektaş, (2014). Türkiye'de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı, *Siyaset Ekonomi ve Yönetim araştırmaları dergisi*, 2 (2), s: 77-90
- Perron, P. (1989) The great crash, the oil price shock and the unit root hypothesis. *Econometrica*, vol. 57, pp. 1361-1401.

- Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. P. (1999). Pooled mean group estimation of dynamic heterogeneous panels. *Journal of the American statistical Association*, 94(446), 621-634.
- Phillips, P. C., & Hansen, B. E. (1990). Statistical inference in instrumental variables regression with I (1) processes. *The Review of Economic Studies*, 57(1), 99-125.
- Philips, P. C. B., & Peron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression.
- Roubini, N. (2010). *Kriz Ekonomisi*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Sabır, H. (2007). *Küreselleşen Pazar Ekonomileri ve Rekabet Politikaları*. İstanbul: İstanbul: Derin Yayınları.
- Samson, A. (2018, 04 04). "Tariffs would deal 'devastating' blow to US soybean farmers – trade group". The Financial Times, Erişim Tarihi: 24.11.2020: <https://www.ft.com/content/64f35e56-37f4-11e8-8b98-2f31af407cc8> adresinden alındı
- Seyidoğlu, H. (1999). *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama*. İstanbul: Kurtiş Matbaası (13. Baskı).
- Sümer, G. (2008). "Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü". *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 19, ss. 119-144.
- Tomeš, Z. &. (2006.). "Political Economy of Trade Policy". The European Trade Study Group (ETSG), pp. 1-10.
- Tuncer, S. (1994). "Korumacılık Teori ve Uygulama". *Dergi Park*, s.237-266.
- Tümen, S., & Seven, Ü. (2017, 01 06). *Uluslararası Ticarete Artan Korumacılık ve Küresel Eğilimler*. 02 11, 2020 tarihinde TCMB: https://tcmbblog.org/wps/wcm/connect/blog/tr/main%20menu/analizler/uluslararasi_ticarete_artan_korumacilik adresinden alındı.
- Wallin, E. ve Åström, E. (2018). "Trade wars are good, and easy to win" A study of Trump's steel tariffs and international trade.
- Li, C., & Whalley, J. (2019). Trade protectionism and US manufacturing employment. *Economic Modelling*.
- Wolfgang, L., & Mariya, M. (2018). "Who Benefits from Trade Wars?". *Intereconomics*, www.econstor.eu, s. 22-26.
- Xia, Y., Kong, Y., Jia, Q., & Zhang, D. (2019). "Impacts of China-US trade conflicts on the energy sector". *China Economic Review*, 58, pp. 1-22.
- Yurttaçıkılmaz, Z. Ç., Kabadayı, B., & Emsen, Ö. S. (2014). Ekonomik Büyüme ve Rekabet Gücü Üzerine Türkiye Analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 21-46.
- Yücel, G. E., & Ustabaş, A. (2018). "Has Intra-Industry Trade Changed After Protectionism?: The Case of US Automotive Industry". *Special Issue on Applied Economics and Finance*, s. 82-99.
- <https://comtrade.un.org/data/> (Erişim Tarihi: 21.11.2020)
- <https://data.worldbank.org/> (Erişim Tarihi: 21.11.2020)
- <https://www.reuters.com/> (Erişim Tarihi: 21.11.2020)
- <https://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en> (Erişim Tarihi: 21.11.2020)

EK TABLO: ABD ile Çin Arasındaki Dış Ticaret Hacmi (Bin US\$)

Yıllar	ABD'nin toplam ithalatı	ABD'nin Çin'den ithalatı	ABD'nin toplam ihracatı	ABD'nin Çin'e ihracatı	Çin'in toplam ihracatı
2000	1.217.932.974.446	100.012.902.708	781.830.672.843	16.184.679.302	225.093.731.030
2001	1.140.900.159.185	102.267.288.925	729.080.421.077	19.181.936.062	243.552.880.618
2002	1.200.095.833.882	133.510.392.719	693.068.306.701	22.127.509.053	295.170.104.110
2003	1.302.833.508.196	163.313.862.524	724.736.583.355	28.367.720.782	412.759.796.407
2004	1.525.304.217.271	210.500.129.014	814.844.394.245	34.427.686.531	561.228.747.993
2005	1.734.849.141.777	259.836.016.752	901.041.411.256	41.190.674.556	659.952.762.119
2006	1.918.997.094.449	305.778.876.099	1.037.029.245.257	55.224.097.110	791.460.867.850
2007	2.017.120.776.311	340.106.645.764	1.162.538.149.766	65.237.883.482	956.115.447.556
2008	2.164.834.031.060	356.304.560.710	1.299.898.877.213	71.456.411.759	1.132.562.161.442
2009	1.601.895.815.130	309.530.233.196	1.056.712.078.245	69.575.613.274	1.005.555.225.206
2010	1.968.259.900.993	382.964.820.324	1.278.099.187.391	91.910.977.238	1.396.001.565.258
2011	2.263.619.062.869	417.340.261.542	1.481.682.201.761	104.121.382.985	1.743.394.866.363
2012	2.334.677.716.383	444.386.003.526	1.544.932.014.357	110.516.535.986	1.818.199.227.571
2013	2.326.590.208.528	459.107.864.232	1.577.587.252.487	121.721.075.508	1.949.992.314.705
2014	2.410.855.476.207	486.296.238.006	1.619.742.863.865	123.675.622.756	1.959.234.625.162
2015	2.313.424.569.327	504.028.116.963	1.501.845.863.839	116.071.708.830	1.679.564.324.560
2016	2.247.167.254.438	481.310.447.998	1.450.906.272.956	115.594.770.317	1.587.920.688.162
2017	2.405.276.626.657	525.764.714.470	1.545.809.598.154	129.797.515.346	1.843.792.938.795
2018	2.611.432.490.157	563.203.119.540	1.665.302.936.591	120.147.865.723	2.134.982.614.989
2019	2.567.492.197.103	472.464.913.744	1.644.276.220.783	106.626.645.076	2.068.950.254.597